

Tekst & fotografie: Werner Ero

PRIMARE PRE35 VOOR- EN A35.2 STEREO EINDVERSTERKER

Alleen al het noemen van de merknaam Primare is doorgaans genoeg om bij ervaren muzikliefhebbers een instemmend hoofdgeknik te ontlokken. Dat is niet zo vreemd, want deze Zweedse fabrikant van kwalitatief hoogwaardige, scherp geprijsde ontwerpen met een high-end klank biedt al sinds 1980 een uiterst stabiele basis voor zowel technologische als esthetische excellence. En of daarbij een component uit de zeer betaalbare instap 15-serie wordt gekozen of men helemaal doorstroomt tot de prestigieuze top-of-the-line 60-serie, je herkent te allen tijde de typische signatuur van dit voor het geld buitengewoon sterk presterende audiomerk. Dat deze fabrikant zelfs zijn eigen hoge prestaties voor minder geld nog verder weet te verbeteren, bewijzen de hier te bespreken Primare PRE35 voor- en A35.2 stereo eindversterker. Een ijzersterk duo wat ik dit keer heel bewust in hun meest basale, volledig analoge uitvoering test. ►

Nog maar een jaar of tien geleden was het vreemd om een DAC-gedeelte in een geïntegreerde versterker aan te treffen. Een situatie die in de afgelopen jaren razendsnel is veranderd, want inmiddels bijna iedere versterker van de bekende grote fabrikanten beschikt wel over een geïntegreerde DAC en zelfs netwerkfaciliteiten. Dat ik voor deze test in goed overleg met Primare toch op de minst uitgebreide basisuitvoering zonder deze extra voorzieningen ben uitgekomen, heeft met een aantal aspecten te maken. Enerzijds is de prijs meteen een forse € 1.000,- lager dan de PRE35 in zijn meest uitgebreide PRISMA-uitvoering. Daarbij biedt het klankmatig nog steeds voordelen wanneer je digitale complexiteit uit een (voor)versterker weert, en zijn er ook vandaag de dag nog steeds genoeg mensen die een mooie losse DAC en/of streamer bezitten. Toch is het anno 2019 best bijzonder dat Primare naast de geïntegreerde versterkers ook nog steeds bij iedere modelserie de aloude voor- en eindversterker oplossing aanbiedt. Hoewel de verkoop van alles-in-een audio-oplossingen al jarenlang

verkooprecords laat noteren, vindt het dappere en prettig eigenwijze Zweedse merk nog steeds dat voor- en eindversterkers door hun hogere prestatieniveau bestaansrecht hebben. Daarbij bieden ze de grootste flexibiliteit, is er maximale ruimte voor een brede aansluitingsvariëteit en bevatten losse componenten altijd een eigen en geheel onafhankelijke, voor het desbetreffende apparaat geoptimaliseerde voedingsschakeling. Kers op de taart is dat in het geval van Primare de koper zelfs ook nog de keuze heeft om ieder model in drie verschillende uitrustingsniveau's te verkrijgen.

PRE35

Dat Primare-producten onverminderd garant staan voor een aantal prettige verrassingen is mij door het testen van verschillende voorgaande modellen al bekend. Maar toch slaat dit keer bij het uitpakken de verwarring toe. Een gevoel wat vooral te maken heeft met de uitstraling en bouwwijze van de titaniumkleurige apparaten (ook verkrijgbaar in zwart). Want in tegenstelling tot bij mijn meeste testen weet ik dit keer al wel vooraf de prijs. Maar lijken de

apparaten die voor mij staan niet het voorkomen en de bouwkwaliteit te hebben van producten met een dubbel zo hoog prijskaartje? Na nogmaals de typenummers te hebben gecontroleerd, blijkt het weldegelijk te kloppen; waardoor de eerste welverdiende punten meteen al binnen zijn.

Wat eveneens wederom ijzersterk op het netvlies ligt, is het zo typerende 'zwevende' Primare front. Door het voorpaneel met een kleiner onderliggend paneel en de eigenlijke behuizing te verbinden, ontstaat een oogstrelend en uniek voorkomen wat zo typerend is voor deze Zweedse fabrikant. Dat aanvullend een helderwit OLED-display samen met een klein arsenaal aan fraai gevormde draaigelaars met vier kleine aluminium druktoetsen (met precies drukpunt) voor een bijzonder uitgebalanceerd totaalgeheel zorgen, past geheel in de 'Lagom' filosofie. Dit Zweedse woord staat voor 'precies de juiste hoeveelheid' of 'perfect in balans' en dat is precies hetgeen ik bij dit prachtig gestileerde apparaat aantref.

Doordat deze PRE35 voorversterker alleen maar analoge aansluitingen bevat, zijn aan de achterzijde op de plaatsen waar zich bij de DAC- en PRISMA-varianten de insteekprints bevinden zwarte afdekplaatjes gemonteerd. Wat dan vervolgens overblijft zijn alleen maar analoge in- en uitgangen. Daaronder twee paar gebalanceerde (XLR) en drie paar ongebalanceerde (RCA) connectoren voor de ingangen, één paar RCA connectoren voor de line uitgang en twee paar gebalanceerde en één paar ongebalanceerde aansluitingen voor de voorversterker uitgang. Qua afmetingen (43 cm breed, 10,6 cm hoog en 42 cm diep) past het apparaat perfect in de traditionele 'hifi school', waarbij de wijzer van de weegschaal doorslaat tot een solide

11,3 kilo schoon aan de haak. Veel minder 'old school' is overigens de per ingang instelbare *auto sense* functie. Wanneer deze is ingeschakeld, herkent de voorversterker meteen het gekozen aangeboden signaal en schakelt vervolgens over naar deze bron. Over bedieningsgemak gesproken! Wanneer de solide plaatstalen kap wordt verwijderd, blijkt de opbouw van een oogverblindende eenvoud te zijn. Alles is bijzonder strak en overzichtelijk opgebouwd, met hoogwaardig componentgebruik en bijna geen zichtbare bedrading. Deze voorversterker is volgens een volledig gebalanceerde topologie opgebouwd, waarbij de grote over gedimensioneerde R-Core transformator meteen in het oog springt. Uiteraard wordt ook deze voorversterker geleverd met een fraai gestileerde afstandsbediening. Nee, dit keer geen exemplaar uit massief aluminium, maar een mooi in lijn met de apparaten vormgegeven kunststof kleinood, wat prima uitgebalanceerd in de hand ligt en een prettig grote bedieningshoek bezit. Dat de afstandsbediening bovendien geschikt is om ook andere Primare producten mee te bedienen, is een extra bonus.

A35.2

De A35.2 is een echte krachtpatser met de looks van een typische eindversterker. Lees: er valt eigenlijk niet bijster veel aan te zien. Toch blijkt het apparaat volgens Primare's algemeen directeur Siemen Algra één van de grote sterren uit het huidige programma te zijn. 'De A35.2 is een heel bijzondere eindversterker. Niet in het minst omdat Bent Nielsen, onze hoofdontwerper, met dit ontwerp verder dan ooit tevoren is gegaan en een eindversterker op de planken heeft gezet die ver boven zijn prijsklasse scoort. Het is tot op heden ook de meest krachtige versterker (2 x 200 Watt aan 8 Ohm en 2 x 400 Watt aan 4 Ohm) die we op basis van ons eigen analoge klasse-D-platform genaamd UFPD 2 hebben gebouwd.' Analoge UFPD? 'Haha... , voor jou klinkt het natuurlijk bijna alsof er een alien uit de ruimte op aarde is geland. Maar UFPD is de naam van de door Primare ontwikkelde klasse-D-versterkertechniek. De term 'klasse-D' wordt trouwens opvallend vaak verkeerd begrepen en uitgelegd als een digitale versterker. En hoewel sommige klasse-D-versterkers inderdaad kunnen worden bestuurd door digitale schakelingen, werken de UFPD-modules van Primare volledig in het analoge domein. Ten opzichte van de eerste UFPD generatie heeft deze tweede een 5 procent hoger rendement, waardoor zelfs droomwaarden van ruim boven de 90 procent geen uitzondering meer zijn.'

'Uiteraard is een goede eindversterker veel meer dan alleen maar een heel doordachte versterkingsschakeling en is bijvoorbeeld ook aan de voeding enorm veel aandacht besteed. Zo maken we nu in combinatie met UFPD 2 ook gebruik van zogenaamde 'Active Power Factor Control'-technologie. Dit is een techniek die de stroom vanaf de netspanning regelt. Hierdoor ontstaat er een zuivere sinusgolf met dezelfde frequentie en fase als de

netspanning. Dit betekent dat zelfs wanneer 1000W wordt opgenomen van het lichtnet de andere apparatuur in de kamer hier niet meer door worden beïnvloed. Oftewel vrijwel onzichtbaar voor de netspanning en een veel beter en vooral stabielere klinkende audioset tot gevolg!

VERRASSEND UITGEBREID

Hoewel de voorzijde in eerste instantie 'leeg' lijkt te zijn, blijkt bij

nadere beschouwing een deel van het prachtig uitgefreesde logo als aan-uitschakelaar te fungeren. Zoals verwacht is het aan de achterzijde van deze goed geproportioneerde eindversterker (43 m breed, 14,5 cm hoog, 40 cm diep en 11,7 kg) een heel stuk drukker. Daar zijn dan ook buiten zowel een paar single-ended (RCA) als gebalanceerde ingangen en de gebruikelijke luidsprekeraansluitingen ook een hele rits kantelschakelaars ▶

te vinden waarmee van alles kan worden ingesteld. Hieronder 'Sense' (de versterker gaat automatisch in stand-by na 20 minuten geen signaal te hebben gedetecteerd, en gaat ook weer aan bij het detecteren van een signaal), de keuze tussen RCA of XLR, de mogelijkheid om de eindversterker in brug te schakelen waardoor het vermogen stijgt naar maar liefst 800(!) Watt aan 8 Ohm en in dezelfde modus de keuze om de versterkingsfactor van normaal naar +6 dB te schakelen. Pal daarnaast is voor ieder kanaal een paar robuuste luidsprekerkabelaansluitingen te vinden die zowel met blanke draad, spades of banaanstekkers overweg kunnen. Helemaal rechts komen we tenslotte een euronetstekker-aansluiting met hoofdnetschakelaar tegen. Opvallend is dat zowel de PRE35 als A35.2 op slechts drie robuuste voeten staan. Twee aan de voorzijde en één aan de achterzijde. Hoewel dit uiteraard een heel bewuste keuze is en het apparaat daardoor ook op een wat minder vlakke ondergrond nooit zal kunnen wiebelen, vraagt het vooral bij het aansluiten toch wat meer oplettendheid vanwege mogelijke kantelneigingen. Op zich niet erg als je er vooraf rekening mee houdt, maar het is wel een aandachtspuntje. Voor de rest valt er eigenlijk alleen maar positiefs over deze prachtige versterkercombinatie te melden. Zo regelt het volume bijzonder fijnzinnig, is de display ook op afstand goed afleesbaar, is er zowel uit de behuizingen als over de luidsprekers geen enkel stoorsignaal waarneembaar, blijken er meer dan voldoende aansluitmogelijkheden te zijn, heeft de afstandsbediening een fijn grote bedieningshoek en reageren de versterkers stoïcijns op de tijdens deze test aangesloten luidsprekers.

LUISTEREN

Mijn laatste Primare-test betrof de geïntegreerde I35 en CD35 in hun meest uitgebreide Prisma-uitvoering. Het waren zoals ik door de jaren heen van dit merk gewend ben geraakt hele uitgewogen producten met een sterke, consistente klank in combinatie met een prachtig verzorgd visueel voorkomen. De hier te bespreken PRE35 met A35.2 versterkercombinatie staat aan de top van de 35-serie en zou gezien hun plaats in de rangorde en prijsstelling nog beter moeten presteren. Als gebruikte

luidsprekers krijgen de referentie Master Contemporary C's dit keer versterking van de eveneens Nederlandse Van Buren Audio Silva Solid's en de revolutionaire Stilla van het wederom Nederlandse Aequo Audio. De onderlinge klankmatige verschillen en mate aan belasting geeft mij de mogelijkheid om de eigenschappen van deze Primare versterkers van verschillende kanten te benaderen. Als bronnen krijgt het vertrouwde North Star Design 192 mk 2 CD loopwerk met Extremo DAC, aanvulling van een Aurender A30 Music Server en Mirror Image streamer. Bekabeling is ten slotte een per setting geperfectioneerd samenspel van merken als AudioQuest, Siltech, Crystal Cable, Nirvana, Essential Audio Tools en Kemp Elektroniks. Doordat ik weet dat er van klasse-D-versterking gebruik zal worden gemaakt, ben ik extra alert op de doorgaans voor deze techniek typerende klankmatige eigenschappen. Het is zeker waar dat deze ontwerpen de laatste jaren een heel stuk beter zijn geworden, maar de kwaliteiten en vooral smeuïgheid van goed ontworpen klasse-A of klasse-A/B-schakeling heeft het tot op heden wat mij betreft nog nooit weten te halen. Wanneer als eerste het inmiddels overbekende maar nog steeds prachtige nummer Liberty van de Noorse zangeres en componist Annette Askvik uit de luidsprekers stroomt, ben ik meteen alert en één en al oor. Dit prachtig gedragen nummer begint namelijk heel klein en word gaandeweg steeds grootser en meer gelaagd aan de luisteraar voorgedragen. Daarbij bevat deze gelaagdheid ook allerlei kleine details die op mindere apparaat snel verloren gaat en deze muziek aan het eind juist zijn prachtig euforisch karakter kan geven. Ik noem hierbij met name de bijna verborgen tweede stem of de zacht circulerende lucht in de saxofoon. Hoewel Liberty zelfs op een wekkerradio nog goed kan klinken, geven de PRE35 en A35.2 de muziek een achteloze grandeur en schoonheid die je normaliter alleen

bij versterkers uit hogere prijsklassen te horen krijgt. Het laagbereik toont daarbij precies de juiste balans tussen kracht, controle en definitie, terwijl het middengebied daar met dezelfde harmonische opbouw en een natuurlijke kleuringsvrijheid perfect op aansluit. Het fijnzinnige hoog klinkt los, vrij en wederom aangenaam natuurlijk en doet in niets meer aan het vaak droge en wat glazige klasse-D-geluid van vroeger denken. Hoewel de weergave qua eigenschappen en tonale balans zeker de nodige overeenkomsten heeft met de aanzienlijk prijsgunstige Primare I35 geïntegreerde versterker is het totaalniveau van de voor- en eindversterker duidelijk nog een heel stuk beter. Het is meer volwassen, grootser en met een onderhuidse autoriteit die heel aantrekkelijk is. Daarbij is er ook meer low level informatie en een grotere mate aan overtuigingskracht aanwezig. Het meest indrukwekkende vind ik uiteindelijk dat er nog minder eigen (hifi-) signatuur aanwezig is, waardoor de muziek nog vrijer klinkt en meer zijn eigen identiteit behoudt.

RCA OF XLR

Doordat beide apparaten over een volledig gebalanceerde opbouw beschikken, volgt nu een spannend vergelijk tussen zowel de single-ended (RCA) als gebalanceerd (XLR) aansluitingen. Om alles zo eerlijk mogelijk te laten verlopen, maak ik voor beide verbindingen gebruik van precies hetzelfde merk en type interlink, in dit geval de zeer goede Fire van het Amerikaanse AudioQuest. Zoals wel vaker met apparaten die volledig gebalanceerd zijn opgebouwd, is mijn verwachting dat dit type verbinding het maximale uit de combinatie zal halen. Wanneer de muziek opnieuw weerklinkt lijkt dat in eerste instantie ook daadwerkelijk zo te zijn. Want meteen is de zo typerende signatuur van vooral een breed en wat minder diep neergezet stereobeeld met de bijbehorende 'Amerikaans' krachtige signatuur waar te nemen. Sommige systemen

Foto: Primare

Foto's: Primare

hebben ook baat bij zo'n vaak wat minder genuanceerde maar wel meer nadrukkelijk gepresenteerde 'full-bodied sound'. Maar net zoals ik al bij eerdere Primare-testen heb ervaren, zijn het voor mij persoonlijk ook in dit geval de RCA verbindingen die de show stelen. In eerste instantie heeft dat te maken met het dieper geplaatste stereobeeld waarbij de fijne nuances van de zaalakoestiek en muziekinstrumenten beter voor het voetlicht kunnen treden. Maar het heeft zeker betrekking op een nog beter gevoel van timing in samenspel met mooi verfijnde sprankeling en attack van het gepresenteerde geluid. Het heeft overigens helemaal niets te maken met de kwaliteit van het hier geïmplementeerde XLR circuit, want dat is net zoals de rest van het ontwerp van grote klasse. Een heel mooi album om deze verschillen uit te diepen is 'Blue' van de Noorse gitarist Terje Rypdal & The Chasers. Omgeven door majestueuze echo's, een zingende gitaartoon en bijna eindeloos uitklinken zijn op deze cd van het ECM label uit 1987 acht juweeltjes van composities te vinden. Voor deze test gebruik ik met name het zeer expressief gespeelde Kompet Går en het juist lome en wijd uitgesponnen titelnummer 'Blue'. Hoewel je dankzij de super evenwichtige totaaleigenschappen van beide Primare's met beide typen verbindingen meteen volledig in de muziek wordt getrokken, zijn de verschillen ook hier weer heel duidelijk. Gebalanceerd aangesloten wordt de toon zowel wat ronder, zwaarder aangezet als ook een tikje diffuus. Wanneer ik vervolgens overschakel naar single-ended, trekt het beeld meteen verder open, wordt de galm beter hoorbaar en valt nog meer te genieten van de attack en de vele spannende wendingen van Terje en zijn kompanen. Maar zoals al eerder vermeld, blijven dit soort ervaringen ook sterk systeem- en smaakafhankelijk. Want niet iedereen houdt van zo'n wijd opengetrokken geluid. Zeker als je een interieur hebt met veel harde materialen en reflecties en/of weergevers die van nature ook al helder en tonaal minder vol klinken, kan de gebalanceerde signatuur ook juist een zegen zijn. Wat in ieder geval bij beide verbindingen overeind blijft, zijn de verbluffende

kwaliteiten van dit wel heel erg scherp geprijsde versterkerduo. Want of je nu heel zacht of heel luid wilt spelen met heel groot of juist heel klein werk, de versterkers laten het stoïcijns gelaten en perfect in balans over zich heenkomen. Dat lijkt misschien wat saai, maar is eigenlijk het grootse compliment wat je een product maar kunt geven. De muziek krijgt dus continu de hoofdrol die het verdient en dat opent uiteindelijk de deur voor het genieten van werkelijk ieder soort muziek op iedere gekozen luidspreker.

CONCLUSIE

In eerste instantie leek het voorafgaand aan deze test of de hier besproken Primare PRE35 voorversterker samen met de bijbehorende A35.2 stereo eindversterker eigenlijk niets nieuws meer aan het Zweedse merkportfolio zouden kunnen toevoegen. Ja, er is wat meer vermogen en de geïntegreerde versterker is nu in gesplitst in twee afzonderlijke apparaten. Maar dat blijkt in de praktijk al snel veel te kort door de bocht te zijn. Want al na de eerste klanken (na een inspeelperiode van een week nieuw uit doos) blijkt deze combi er als de brandweer vandoor te gaan. Niet met een spectaculaire 'pats boem'-klank die even indrukwekkend is maar al na een korte tijd gaat vervelen, maar vooral met een prachtig verfijnd expressiepakket. Hierdoor wordt

ieder goed opgenomen album een avontuur op zich en blijken de typerende Primare eigenschappen van een perfecte totaalbalans en optimaal evenwicht op een hoger niveau dan ooit te zijn gebracht. Dat ook op de andere haptische zaken niets hoeft te worden afgedongen, maakt het toch al sterke totaalplaatje alleen maar nog aantrekkelijker. Maar de werkelijke knock-out volgt dit keer aan het eind en dat is de onwaarschijnlijk scherpe prijs. Hoe ze het voor elkaar hebben gekregen weet ik niet. Maar deze PRE35 voor- en A35.2 stereo eindversterker behoren absoluut bij het selecte groepje van beste producten in hun soort die je in deze prijsklasse kunt aanschaffen! Voor degenen die niet zo traditioneel zijn en meer te besteden hebben, is er uiteindelijk ook nog de duurdere PRISMA-uitvoering met alle mogelijke DAC en netwerkfunctionaliteiten. Wauw! ◀

IMPORTEUR

PAI Audio Video
Tel: +31 625156098
E-mail: informatie@
pai-audiovideo.nl
www.pai-audiovideo.nl

PRIJZEN

Primare PRE35	€ 2.900,-
Primare A35.2	€ 2.900,-
Primare PRE35 met DAC	€ 3.500,-
Primare PRE35 PRISMA	€ 3.900,-